

ԻՐԱՎՈՒՆԿ

ԻՐԱՎՈՒՆԿ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻ ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐԱԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ներկայ 1898 թվականի
Պուշկարիոյ համար տարեկան 12 ֆրանկ
» » վեցամսեայ 6 »
Արտասահմանի » տարեկան 14 »
» » վեցամսեայ 7 »
ԿԱՆԽԻՎ ԿՃԱՐՆԵԼԻ

Համակ դրամ եւայլն դրկի հետեւեալ հասցեով
ԽՐԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ
Редакция на вѣстникъ
„Иравункъ“
ВАРНА (България).
Rédaction du journal
„Iraounk“
VARNA (Bulgarie)

Խմբագրութեան ուղղեալ գրութիւնք
էս չեն դրկուիր եւ յարմար դատարան
ներք միայն կը հրատարակուին անող-
րովին կամ մասամբ:
Խանութեան տողը 20 սանթիմ. երե-
փն աւելի անգամներու համար 20 0/0
գեղջ կը լինի:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՃԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՌՈՒՍՃՈՒՔԷ ՌՈՒՍՃՈՒՔԷ
Ռուստուք, 6 մայիս

Հ. Արսէն վարդ. վեհաճառի Աւս-
տրիոյ այցելու հովիւ Նշանակու-
ած ըլլալով, Սուշապա երկրաւոր
համար անցած երեքշաբթի ասկէ
կանցնի Ճուրճովա կանոնաւոր ան-
ցազրով:

Անցազրի պաշտօնեան կը կեցնէ
Հ. Արսէնը եւ կառավարողէ զայն
մաքսատուն, ուր կը սկսի հարցա-
քննութիւն մը: Ո՞վ էք, ու՞րկէ
կուգաք, ձեր բուն անուն ի՞նչ է,
այդ անցազրիւր որո՞ւն է եւ:

Վարդապետը իր նոյնութիւնը
հաստատող ուրիշ թղթեր ալ ցոյց
կուտայ, անցազրէն զատ: Իր
պաշտօնակը կը խուզարկուի: Գե-
տոյ մաքսատունէն կը տարուի ու-
տիկանատուն: Ոստիկանապետը
կըստի նոր եւ աւելի լուրջ հար-
ցաքննութեան մը եւ Հ. Արսէնի
ցոյց կուտայ Ռուստուքէն մայիս
2ին գրուած անստորագիր նամակ
մը, որ կըսէր թէ զՀ. կամ գլ-
օրը կիզմանոն վարդապետ մը
Ճուրճովա պիտի անցնի ունենա-
լով Արսէն վեհաճառի անուն ան-
ցազրի մը զոր Սիւրիստէէն ձեռք
ձգած է, թէ վտանգաւոր յեղափո-
խական մը է, իսկապէս Գրիգոր
անունով, որուն նպատակն է կա-
լաց, Պրախլա եւ Երթալու յեղա-
փոխական խռովութիւններ սեր-
մանել եւ թէ Ռուսմանիոյ շահերը
կը պահանջեն որ երկրէն ներս
չընդունուի:

Հակառակ Հ. Արսէնի յայտա-
բարութեան թէ այդ նամակը
ստոր թշնամութեան արդիւնք է
եւ անսուրաղիւր ըլլալով, բնաւին
արժէքէ զարկ, պաշտօնեան մեծ
կարեւորութիւն տալ կը թուէր
նամակին, որուն գէմ կը պահան-
ջէր ըստ ամենայնի վստահացուցիչ
փաստեր:

Վարդապետը կը ցուցնէ իր
հասցէին եկած նամակներ, բոստի
ընկալազրեր, վերջապէս հեռա-
գիրներ, զոր ստացած է իշխա-
նէն իբր պատասխան չնորհաւ
բութեանց եւ ուրիշ թղթեր:

Պաշտօնեան երկրաւորութեան մէջ
էր, երբ վարդապետը կը յաւելու-
թէ կը ճանչնայ քաղաքին մէջ
ոստիկան ենթասպայ մը, զոր կը
պահանջէ կանչել վկայութեան:
Ենթասպայն կը կանչուի եւ ա-
ռաջին հայեցողով կը յայտարարէ
թէ նոյն ինքն Արսէն վարդ. վեհաճա-
ռին է, զոր Սիւրիստէի մէջ ճանչ-
ցած էր:

Ասոր վրայ վերջապէս ոստիկա-
նապետը կը համոզուի եւ ազատ
կը թողու չորս սուրբը, որ դե-
շեր մը Ճուրճովա անցնելու ստի-
պուեցով, հետեւեալ առաւօտ,
Պուզընը երկրաւոր համար կը դե-
մէ կայարան, կառնէ տոխակ մը
եւ կը նստի շոգեկալով:

Այս միջոցին յանկարծ իրեն կը
ներկայանայ ոստիկան պաշտօն-
եայ մը որ կոչու ու կոչուած ձե-
ւերով կը հրամայէ անմիջապէս
կառքէն իջնել եւ Ռուստուք վերա-
դառնալ: Վարդապետը կըստի-
պի ի համակիրպիլ եւ երկու ոստի-
կանի եւ Ռուստուքի ուսման հիւ-
պատստարանի առաջնորդութեամբ
կը տարուի շոգեկալ, ուր իրեն
կարգիւրի հայերէնիսկ խօսիլ իրեն
հետեւող փամկուղին հետ: Կը հաս-
նին Ռուստուք. այստեղ մի եւ նոյն
հակառակութեամբ վարդապետը կա-
ռավարողի հիւպատստարան: Նախ
պաշտօնեաները կը մանեն հիւպա-
տսին մօտ եւ հայր սուրբին կը-
պատուիրեն զուրսը սպասիլ վեր-
ջապէս ինքն ալ ներս կը կանչուի
ուր շատ իրաւունքով հիւպատսին
գիտիլ կուտայ թէ ուսման պաշ-
տօնեաները որչափ անվայել, կոշտ
նոյնչափ ալ ապօրէն վարմունք
մը ունեցած են իր հանդէպ, որ
5 միլիոն ժողովրդի մը հոգեւոր
պետին ներկայացուցին է եւ կը
յայտարարէ թէ ա՛յլ չուզեր ուսման
կառավարութեան մը հոգին վրայ
ոտք կոխել:

Հիւպատսին ծանր կո գան այս
խօսքերը, կը ջնջէ իր բռնի մը
օր սուրբ ըրած վաւերացումը ան-
ցազրին վրայ, եւ կըսէ «Ռու-
սմանիոյ դռները ցլերը փակ են
ուրեմն ձեզի համար:»

Խնդիրը այսպէս կը վերջանայ:
Հայր վեհաճառի այժմ հոս կը գտ-

նուի դարձեալ: Անստորագիր նա-
մակին հեղինակը որոշապէս յայտ-
նի չէ, թէ եւ կառավարութեան կան-
դէպը կը յիշեցնէ մեզ այն
նմանօրինակ ընթացքը զոր ուս-
ման կառավարութիւնը երբեմն
բռնեց կոյժ. այցելու հովիւ Հ.
գիւրայ Սիւրիստէ վարդ. Տէրունեա-
նի գէմ:

Ականջը խօսի այն երեսփոխա-
նին որ Ռուսմանիոյ աղգ. ժողո-
վին մէջ Հայերուն երկրին մէջ
չընդունուելուն մասին խօսելով
զոչեց. «Ներկայ կառավարութիւնը
անգամ մը ալ զմեզ Ամբիկայի
վարդներին հետ կորցը դատեց»:

Սիւրիստէ 3 մայիս

Թէ եւ քիչ մը ուշ, բայց դիպող ա-
նիւրը եւ ունեցայ ձեզ գրելու միջա-
դէպի մը մասին որ այստեղ վիճաբա-
նութեան եւ խօսակցութեան բաւա-
կան նիւթ մատակարարեց:

Ազգակից մը Աւագ Հինգաբերդի գի-
ւերտան խորհրդաւոր նշանակութիւնը
բացատրող լայն ճառ մը խօսելու հա-
մար պաշտօնական մարմնոյ հաւա-
թիւնը առնելէ ետքը կը գլխէ նաեւ
մեր տէր հօր, Յովակիմ քահանայ Տէր
Յովակիմեանի, որ բացարձակապէս կը
մերժէ այս առաջարկը, առարկելով թէ
ձեռնացոյցին մէջ անանկ բան մը դըր-
ուած չիկայ:

Ձայմանալի է որ Տէր հայրը Պոլ-
սեցի եւ Պոլսոյ մէջ բաւական ա-
տեն քահանայապետած ըլլալով հան-
դերձ կանգիտանայ որ թէ օ-
տարաց եւ թէ մեր մէջ ամեն մայա-
նակ եւ ամենուրեք, եկեղեցի ոչ մէջ
կը խօսուին զամբանակա ներ կրօնա-
կան եւ աշխարհական ասեմախօսներէ:
Հասարակ մահախոսներու վրայ:
Հապա ինչո՞ւ թողուլու չըլլայ
երկնային վարդապետին բարոյականի
այդ Անդուգական Հիմնադրին՝ փրկա-
գործ մահուան նուիրական յիշատակին
ի պատիւ խօսիլ, մանաւանդ, երբ Տո-
նացոյցն ալ կը պարտադրէ կարգաւ
«լացի» սրտակիզիկ ճառը, որ կը զըտ-
նուի այդ օրուան ընթերցուածոց մէջ:
Տէր հայր, ներկեցէ ինձ լսու թէ
եթէ տօնացոյցի մէջ այդ պարտադրու-
ցուցիչ կէտին մտադրութիւն չէք դար-
ձուցած՝ թերութիւն է, եւ եթէ տես-
նել ու կարգաւոր հանդերձ՝ «ստանկ
բան դրուած չիկայ» կըսէք՝ աւելի
մեծ պակասութիւն եւ յանցանք է:
Հոգ չէ, քանի որ դուք այդ ճառն,
թողմանաբար, փափագող ժողովրդ-
եան հաղորդելու կարողութենէն զուրկ

էք, գոնէ այդ պէտքը գոհացնել ուզո-
ւին արդեւ մ'ըլլաք՝ մոտոյ պատճա-
ռանքներով:

Հաստատելով այս կէտը, Տէր հայր,
անդը չէ՞ խոսարհաբար ձեզ հարցնել
թէ, արդեօք եկեղեցական գրքերէն
որո՞ւն մէջ գրուած են կարգ մը զեղ-
ծումներ, զորս ի գործ կը դնէք եւ ո-
րոնց շատերէն, առ այժմ միայն հե-
տեւեալ երբ յիշելով կը բաւականա-
նամ:

1. Ոսկուտայի օրը, ոտք լուացնող
տղաքներէն զրամ առնելով՝ այդ նուի-
րակաւ սրտառդուրեւը անխղճօրէն
շահագործել:

2. Հակառակ ժողովրդական կամաց
ամեն կիրակի Սաղաւորիստ ընկելով՝
մատուցները շահագործել:

3. Անբաւականութեամբ պատրուակ բրո-
նելով, օրօրոցի անվստասկ մանուկէն
սկսեալ՝ մինչեւ շահելէ դադրած կորա-
քմակ ծերունիին այցելել եւ զրամ
հաւաքել, հակառակ լիութի, գոհացնող
աւանգունի եւ ծիսական եկամուտի:

4. Մարկաղարէն մէկ երկու օր ա-
ռաջ անդա եկող եւ ամէն արատէ գուրկ
եղող պանդուխտ քահանայ արտասա-
ռալից աչքով հեռանալու հարկադրել,
պատճառելով թէ այդ քահանային ա-
ւագ շարժուն Սիւրիստէ մնալ՝ ձեր
շահներուն կրճիմն կ'ըլլայ...:

5. Ըստ կամա, երբեմն եկեղեցին
բանալ եւ շատ ա՛գամ չ'բանալ, իբր
թէ անձնական խանութ մը եղած ըլ-
լար, եւ յետոյ գանգատել թէ՛ ժողո-
վուրը եկեղեցի չըգար:

6. Ի մի բան, եկեղեցւոյն ներքա-
ղաւթին մէջ նստած, Քրիստոսակիր
խորա՛ ին ճիշդ գիտաց (Աւագ ուրբաթ
առտու) սուրճ խմել՝ շատերու աչքին
առնելու կաղաչեմ ո՞ւր գրուած են ա-
ստիք, Արթանապատիւ Տէր հայր, ի սէր
ձեր յերկայ եւ ապագայ պաշտօնակա-
րութեան՝ բարեհաճեցէք, ո՛չ սովո-
րական քաջքուքներով, ալ օրինա-
ւոր եւ համոզիչ փաստերով հերքել
կամ անդի տալ, եւ կամ վերի զեղ-
ծումներն արգարացնող ապացոյցները
ցոյց տալ հրապարակաւ:

«ՇԱՐԺՈՒՄ»ԻՆ

«Եղբայրստեան կուռ»ին յաջորդեց
«Պատակալի ողի»ն որ սակայն իր «փո-
ղոցային թերթերով», «գիտնական հե-
ռատորներով» մաղի չափ կապ մը չու-
նէր այն անկողնակալութեան եւ պատ-
ուոյ ասեանին հետ, զոր յիշեցուցեր
էի Իրաւունքի մէջ:

Մարտի քովանդակութեան մասին,
թիւ կամ գէմ, առանց բան մը յայտ-
նելու, պէտք է նախ գիտնել Շար-
ժուին թէ այդ թերթը Հնչակեան

կուսակցութեան պաշտօնական օրկանն է, որ զրուած յօդուածները ստորագրուած չեն։ Եթէ լաւ են անոնք ու պատուարիկ, այդ պատճառով կուսակցութեանն է և ոչ թէ որ եւ է մէկ անձնաւորութեան։ Ընդհակառակը՝ եթէ յօդուածները գէշ են կամ վնասակար, անպատուութիւնը դարձեալ անհատի մը վերադրել կարելի չէ։

Այսքան տարակաւ, այսքան բացարձակ ճշմարտութիւն մը, տարակոյտ չի կրնար, կըմբռնէ Շարժումը, հետեւապէս՝ մ. գի. մեթ. կը մնայ թէ ի՞նչ չարժանիք կրնայ ունենալ անոր խմբագրի, երբ ամեն բան չի հասնի ալ ձեւաւորելով, ոչի ի բռնի կ'աշխատի կրկնելով, թէ Մարտը, ինչպէս նաեւ նոր կեանքը Արիւթիւնը, սեփականութիւնն է, և Արիւթիւնն է միայն պատասխանատու հեղինակը գէշ, աղէկ՝ ամեն բանի։

Բայց կրնայ ըլլալ որ Շարժումը պէս ալ համոզուած է, թէ Արիւթիւնը, այդ «Պատկառնիչ ոգի»ն, ամեն բան է Հայկական կուսակցութեան մէջ, միանհեան պետ մը, որուն կը հպատակին, հլու հնազանդութեամբ, իր միւս ոչ նուազ կարող ու ազնիւ պաշտօնակիրները։

Եւ գուցէ այդ իսկ է պատճառը որ Արիւթիւնը անուանին շարժը կը գեղերի այսպէս։ Կրկին գիտել կուտանք Շարժումին որ ասանկ քաջքոյն քները կուսակցական տաղանդի պայքարներ միայն կրնան առաջ բերել։ Անձեղով չի գրադիրք։

Դաւանք Միութեան։ Կուսակցական հերձուածներուն մեր մէջ գործած աւերները ոչ ոք կրնայ ուրանալ կամ միտել։ Հետեւաբար չեմ կրնար երեւակաւ ճշմարտ հայ մը որ չի փախարի եղբայրական միութեան։

Ասիայի լոկ փախարիլը քաւակաւ չի։ Ժամանակը անցած է այն տարտամ գրգռումով, թեւեւ որ միմայն Չարիքին վրայ սղալ գիտէ։ Ծառ հեշտ է, արշալոյս, պատմական ցանկութիւններ յայտնել և լաւագոյն ապագայի մը իղձով տողորդել։ Բայց հիմա անմեղի պէտք եղան է յստակ խօսիլ, որոշ կերպով չարիքը որոյց ալ և դարձանել զայն ասանց ձգձգումով, առանց խորհափնչու։

Եթէ Մարտի 7-ը, եւ 8-ը, թիւերուն մէջ տրուած մանրամասն անդեկութիւնները կիս-առ կիս ճիշդ են, յայտնի է որ թիւ թէ Հայկական կուսակցութիւնը՝ Միութեան խնդրոյն տեսակէտով, լիովին կատարած է իր պարտականութիւնը։

Դաշնակցութեան ձեռնապահ մարմիններուն կը մնար ուրախութեամբ ընդունիլ «քոյր կազմակերպութեան մը կողմէն անկեղծօրէն բոլորած» եղբայրութեան կամ համերաշխ գործակցութեան հրաւերը։

Դժբաղդաբար Դաշնակցութիւնը չէ իսկ ուզած ուղղակի պաշտօնակալ բանակցիլ Հայկական վերակազմակերպութեան հետ։

Ինչո՞ւ։ Յայտնի պատճառը կայ, ըսին, Արիւթիւնը...

Եւ ի՞նչ։ — Ուրիշ ոչ ի՞նչ, կը պատասխանեն դաշնակցական գործիչները։

Ասոր հետեւ էր որ «Պատուոյ ատկան»ը յիշեցուցի, որպէս զի, ոչ թէ վէճերը շարունակուին, այլ միմայն ընդ միշտ վերջանան անոնք, որ ալ եւս, կը կրկնեմ, իրապէս տաղանդաւոր, զգուշիկ են։

Եթէ անգամ մը սկզբունքով ընդունինք թէ նոյն իսկ լոյսը «ճանաչալից» ծագած աստիճանն է օգտակարութիւն կարող չէ ունենալ, չառ ջախսող ուղղութեան մը հետեւած կըլ-

լանք։ Եւ այն աստիճան պէտք է իսպառնչանալ թիւն ունեցած չլլան ոչ լոյսը վիճարանութիւնները, ոչ ալ դատաստանները։

Գուցէ գտնուին մարդիկ, որոնք անձնական կիրքերով կուրացած, ամեն ճշմարտութեան բացարձակապէս խուլ մնալ ուզեն, բայց առոնք, պարզ է թէ նշանակութիւն անգամ չեն ունենար, բաւական է որ լոյսը ծաղի անկողնալիւններու համար որոնք ժողովուրդին մօտամասնութիւնը կը կազմեն։

ՎԱՀԱՆ ԶԱՀՐԻՅԱՆ

ԻՐԱՆԻՆԻ

Մեր փ. Պարոյն թղթակիցը Կրկնէ մեզ։

«Արմենիայի թղթակիցը չընդունիր իմ առաջարկութիւնն, իր հակառակորդը կընդունի իմ մեծ հաճութեամբ։ Բայց ուրիշներու գրածարկիչը իմ արամադրութեան տակ չունենալու համար, կրնամ միայն ձեռքիդ փութը դրկել ձեզ, եթէ ինք ալ գրկէ ձեր ինք փութը։ Պիտի տպուցուցանեմ թէ յետագիտական կուսակցութիւնը վարդապետաց տանի նախընտրեց օրը ու վարդապետաց պատրաստ է, և արձարանիքէ կուսակցի նկարագրի աւել անձը հաւաքած է և բերած հանգիստ տեղին։ Մէկ անձ ևս կընտրեմ, մէկ անձ ինք (Արմենիայի թղթակիցը)։ Երկուքը միանալով երբեք մը կընտրեն, որուն վճիռը վարձական պէտք է ըլլայ։»

ՇՈՒՄԱՅԻ

ԱՂԳԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(Շար. նախորդ թիւին և վերջ)

Խմանալով թիւնը, որ կը բաղկանայ անգլիի հինգ պատուաւոր տիկիներէ, իր եռանդին և աշխատասիրութեան չափով կարծես նախախնամայն գնահատուած մը, վարձք մը ստացած է երկու տարիէ ի վեր, վաճիւրով Օրիորդ Արաքսի Իգիթիւնի արդիւնաւէտ պաշտօնավարութիւնը։

Գաղթականութեանն որի հոսանքին մատնուած ինկած է ինք այդ հիւրընկալ Բեռլինը ստորաբաժնի Շումայիք շատ զո՞ք են այն միակ պատճառաւ, որ հարկի ֆրանք ամսականով և տան մը վարձքով յաջողած են ունենալ արկար վարձուհի մը, մտաց, խղճամիտ, լուրջ և արժանի ամեն յարգանաց։

Հակառակ դպրոցական ծրագրի զբժած նեղ սահմանին, միջավայրին համեմատ բաւականաբար կրնա թիւն մը ստանալ ըլլալու և իր աշխատութիւնը արդիւնաւորելու համար ազնիւ օրիորդ ճիգ չէ խնայած ծրագրի այդ անձուկ շրջանակէն դուրս ելլելու։

Եւ իրաւ որ յաջողած է։ Ծրագրի պահանջը իր սահմանած հորս դասաւանդութիւն, խիստ թեթեւ ու անպատակ, — կոչուած մէջն ցուցամուկ հանգէտէր սարքուած ատեն դպրոց ունինք բնեղով, հանրութեան գրամը նուազ օգտակարութեամբ գործածելու։ Օրիորդ Իգիթիւնի օրինակի աշխատութեամբ գործնականին մէջ օգտակար բարեփոխում մը ենթարկուած է։

Հայերէնի մէջ, Կրկ. տարւոյն համար, որ գաղտնի վերջին տարին է,

ծրագրին պահանջն է աշխ. քերականութիւն և շարագրութիւն, իսկ Օր. Իգիթիւնի, միշտ աշակցութեամբ իր ազնիւ քրոջ, ուսուցած է նաեւ Գործն. քերականութիւն, Հաւաքածոյ հասարակար Գրութեան և մանաւանդ Գրութեան, որի մէջ չորրորդ դասարանի աշակերտութեանց ցւց ստանալով, զոգովութիւն իրաւամբ կը զարմացնէ սյակիւն, ի նկատի առնելով մ. ջախջախ, զորոյնքու տարիքը և ի վեր քան զամենայն իր պաշտօնավարութեան կարճ ժամանակը, որ կոչուած է այդ չէնքը չինել աւելուած հոգի մը վրայ։

Պարսկերէնի մէջ — միշտ Կրկ. տարւոյն համար է մեր խօսքը — ծրագրի կը պահանջէ աշխատանք, բնակարանութիւն և գրադարձութիւն, միջկրիտ ասանդուած է նաեւ Լեթիսի, թարգմ. և վերլուծութ. Լատուսի Կերականութիւնը, Լիթիսի և Զրիւթիւնը նոյն բանն եղած է որիչ ճիշդութեամբ համար ալ, Հազար ինչ բանի հետապաշտութեան մեր կանանց համար ամենէ հարկաւոր ճիշդին, զոր տանալով է խմբակին հաշտակ ծրագրին, որ արտաքին է զայն և տեսնել, որ այս ամենն եղած է լոկի մեծիկ ու չէ թէ յա խոնարհան ու թիւններու շարքն երկարելու, այլ իսկապէս ուսուցանելու համար, այնքան միջկրական է, որ միւրք այս մէկ քա՛ ի տողեր արձա՛ պրկելով, պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու հաճոյք կ'զգանք։

Օր. Իգիթիւնի մը որ խաղաղի ներսէն վարձարանին աշակերտած է, հմուտ է հայերէն և ֆրանս. լեզուներուն իրենց գրականութեամբ, թուրքականութեան, աշխատագրութեան, արեւմտադիւրեւական և պատմական, այս հմուտութեան մ'ացած է նաեւ փորձառութիւն, վարձք լինելով երկար տարիներ Պրոսպի հման ծանոթ ու խոտորանանք քաղաքի մը ուսուցչական պաշտօնը։

Մենք ի սրտէ կը շնորհաւորեմք Շումայիքին իրենց այս բազմաւորութեան համար, որոնք սակայն արդարութեան պարագ մէջ խոտորանիլ թէ զիտցած են յարգել իրենց գնահատելի մշակը։

Յարգական բարեկից մը Օրիորդ Արաքսի և պատիւ Շումայիքներուն։

ՈՒՄԱՆԱՆԱՅԵՐԸ

(Շարունակութիւն նախ. թիւին և վերջ)

Գիւ խօսք մըն ալ Պ. Տարագեւալին և վերջացնենք։

Հիտաքքիքի եւ իմանալ թէ ո՞վ են այն աւելի քիչ արժանաւորութիւն ունեցող քահանաները որոնք վիճ. կաթողիկոսէն լանջալիւզ կրկնու արտօնութեան արժանացան։ Մենք գիտենք թէ մօտեւս մինակ մէկ քահանայ հասած է այս հայրապետական մեծ պատուոյ, կրնամ ըսել թէ գեւորներն մը վիճակին մէջ, վաճի զի 1894-ին քահանայ կը ձեռնադրուի և 1897-ին խաչակրութեան կարժանանայ։

Յիշուի մարդ իրաւունք տնի հարցնել թէ այս կարճ ժամանակի մէջ նորընծայ մը որ Գրիգորիսի խաչը կանակը տանելու դէպ լաւ վարժուած չէ, արդեօք ի՞նչ գնահատելի, ի՞նչ աշխատանքանք ծառայութիւն բերած պիտի լինի եկեղեցւոյ, ըստ

որում արժանի լինի ոսկեզօծ խաչով մը մը կուրծքը զարդարել։ Գայլ եթէ աւելի քիչ արժանաւորութիւն ունեցողները հասած են հայրապետական բարձր քաջութեան, միթէ Տ. Մոսկոֆեւա՞նն է աւելի արժանաւորը։ Եթէ Պ. Տարագրեալը անկեղծ ըլլալով տաճուած, կուզէ արժանաւոր քահանայ մը հայրապետական պատուանշան կրկնու բարձրացնել, թող երէն ճշմարիտ տաւրարեալի մը պէս երթայ Ռոմանիոյ հիւանդ ոյին կողմէ հայաբընակ բոլաքն ալ պարտի։ Հոն պիտի գտնէ 76 տարեկան ծերունաւոր քահանայ մը որ իր բոլոր կենացը մէջ ամենապարկեշտ վարք մը ունեցած է։ Երեսուն տարիէ ի վեր ալ քահանայ սկսած պաշտօն կը վարէ ջերմութեամբ և սրբակրօն վարքով, ուսման կողմանէ կատարեալ հայկաւորն է և տեղեակ աստուածութեան պիտու թեան։ 1880-ին աւագութեան պատուոյ արժանացաւ, բայց իր բնական համեստութեան շնորհիւ իրեն ոչ այցիտած սիրու վրայ աւագութիւնը ցուցնել և ոչ ստորագրութեան քով «աւագ» բառն ալ աւելցնել։ Պատրիարքարանը անոր բարի վարուց և գիտնականութեան համբաւն աւելեալ՝ Ռոմանիոյ բոլոր հայ եկեղեցիաց վրայ ահաւորութիւն ընելու պաշտօնն յանձնեց իրեն։ Բայց տեսնելով թէ իր պաշտօնակիրներէ սմանց հետ բարեկարգութեան համար պէտք է մտքառի, յանձն չուաւ այս պատուաւոր պաշտօնը։ 1884-ին երբ հոգաբարձութիւնը Պատրիարքարանէն եպիսկոպոս մը ուղից տեղադրեց եկեղեցիատան մատուռն օժելու, Պատրիարքարանը այս եպիսկոպոսական իրաւունքը և պաշտօնը այն բարեկեցութեամբ քահանային յանձնեց, և այսու ամենայնիւ յիշեալ քաղաքի մէջ չգտնուեցաւ անձ մը որ վիճ. կաթողիկոսին միջորդէ այս գիտի բարեպաշտ քահանայ մը վարձարեւելու։ Եթէ Պ. Տարագրեալը այս առաքելականութեան անձին անունը գեւ չէ լսած, թող հարցնէ քահանայից ամենէն փառասէրին, Տ. Մոսկոֆեւանի, և կատանայ պատասխանը թէ՛ հաւատեալ գիտէ որ Պոթուսանի Տէր Պօղոս սրբակրօն քահանան է արժանաւորը։

Խօսքի՛ր իսկիւնով կաւեցնենք։ Որովհետեւ մեր Հայրապետեանց եկեղեցին աշխատհական տիրապետութեան պաշտպանութիւնը չուէնի որուն ուժովը իր հաւատոյ պատուիրանքները ժողովրդեան վրայ աղբ'ցիկ ընէ, իր բոլոր ոյժը միայն բարոյական զօրութեանը վրայ կը կայանայ, և այս բարոյական զօրութիւնը հովուաց ձեռքն է ու անոնց խոհեմ առաջնորդութեան կախում ունի։ Ասոնք որ կարգ և աստիճան ընդունած

ա. Ենթին հանդիսաւոր երգումը կը խոստանան թէ ստանձնած պաշտօններն հաւատով և ջանքով իրենց արհեստը կ'ապրին, ժողովրդեան հաղորդը կը կերակրին, քահանայական անուանովն պատուոյ կը բարձրանան, ասոնք են ուրեմն պարտաստը՝ աշխարհը իրենց բարի վարքովը բարի օրինակ ներկայանալու ու եկեղեցւոյ բարոյական ոյժը ամուր պահելու համար համազմայն աշխատելու։ Այն եկեղեցականը որ այս համոզումը չունի, քահանայ ալ կոչուելու տրոփանի չէ։

Եւր 23 ապր. 1898

Լ.ՈՒԹԱԽ

Բ. Գ. Յօդուածնիս կնքելու միջոցին լուր ստիճի թէ Ռուսական քաղաքի հայ ժողովարդը Տ. Ստեփան Սոսոյանի տղային Արթ. քահանային երեսնամեայ պաշտօնավարութիւնը վարձատրելու համար, զիմեր է առ վեհ. կաթողիկոսն որ անոր լանջախաչ կրկու հրաման ապ. վեհ. կաթողիկոսը Ռուսաց եկեղեցի ինկատի առնելով որհնատու գրով մը խաչակրութեան պատուոյ բարձրացուց Արթ. քահանային Մենք ալ կը զըրկենք մեր շնորհաւորութիւնները Տ. Ստեփան քահանային։

Եւր 23

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Տաւալի խեղճութիւնը պատշաճ գոտած է հրապարակելն հարցել թէ «իրրեւ մի եւնոյն հայրենիքի զաւակ՝ ինչ տեսած և ինչ լսած եմ Տիար Զգնաւորեանի հանրային կեանքին նկատմամբ»։

Կը փութամ պատասխանել թէ ես արդէն 1880ին թուրքիոյն մեկնած, իսկ Տիար Զգնաւորեան մինչեւ այդ թուականը ազգ. գործերէ հեռի մնացած ըլլալով, ոչինչ կրնայի տեսած ըլլալ իր հանրային կեանքէն։ Վերջին տարիներ առիթ ունեցայ, սակայն, ըսելու որ ինք եղած է հիմնադիր և զլիաւոր սատարող թագաւորի ներսնեան գաղութին որուն աշակերտն է քաղաքին երկրաստորգութեան նմանն ուսնալ մասը։ Պահապանի ծառայութիւն մըն է այս անտարակոյս։ Իմացած եմ նոյնպէս որ Պոլսոյ Ազգ. ժողովին անդամ ընտրուած է մէկ կամ երկու գաւառէ։

Վստահելի թօգաւորի մը մէկ նամակէն ալ, որ հրատարակեցաւ Խրաշնոյն 32րդ. թիւին մէջ, իմացանք որ Տիար Զգնաւորեանի Գ. Պոլսոյ մէջ վարած է խիզախութեամբ ընկերութեան և թագաւորի մէջ՝ քաղաք. ժողովոյ ատենապետութեան պաշտօնները օգտակար կերպով։

Այս է ահա ինչ որ գիտեմ։

Պ.

ԿԼԱՏԱԹՅՈՒՆ

Կլատաթիւն մեծաւ, շրջապատուած իր ընտանիքի անդամներէն, 89 տարեկան հասակին մէջ, Հոգեվարդը, հակառակ իր վերջերս կրած ցաւերուն, թվեալ ու հանգաւոր էր։ Եւր 23 ապր. 1898 թ. Վ. Պոլսոյ մէջ ծնունդ առնելի մը անգործը հոգեվարդը, պատէր մահաւան։ Այս արհեստը մեծաւ գիտակցութիւնը ունէր կատարելագոյն և վարկէն մը իսկ հոգեվարդ վարձուածի նշան մը ցոյց չի տուաւ մօտեցող մահաւան աշխատանքին։ Իր վրջին օրերը կը փափայէր իր արհեստի հանգաւորութեան։ Խոսք մը յայտնի իսկ վերջ կը յայտնէր, մտքով ու հոգով աշխատէր հեռացած, ազգային զատ բանի մը պէտք չէր զգար։

Բոլոր անգլիական թերթերը իր մահաւան օրը ս'ը շրջանակի մէջ հրատարակեցան։ Անգլիական ժողովարդը, առանց դասակարգի ու կասկեցութեան խտրութեան՝ սուգի մէջ, միահամուռ կը ձօնէ իր խորին յարգանքը անհատացած անգլիական Սիմ Դեմիթի մը յիշատակին։

Խորհրդարանի երկու ժողովներ իրենց նիստերը յետաձգեցին ինչպէս սուգի, որոշելով ուղերձ մը զրկել թագուհիին և խնդրել իրմէ հրամայել որ կլատաթիւնի յոգարկաւ որով ինքը պետութեան ծախքով կատարուի և իրեն յիշատակարան մը կառուցուի Ռուսիայի մէջ։ Այսինքն ինչ որ կլատաթիւնի արժանիքը ամենէն աւելի վեր կը հանէ, ուրիշ եւրոպայի համակրութիւնն ու յարգանքն է որ կը նուիրուի կլատաթիւնի և որուն տրձագանք կուտայ մասուլը։ Եւրոպական թերթերը ինքն անոր կեանքը, գործն ունեւթիւնը և ներկայացիր պատկերացնող գրութիւններով, որոնք կը յայտարարեն թէ կլատաթիւն միայն Սիմի չպատկանիր, այլ ամբողջ մարդկային կրթութեան կրթարար իր լայն, մարդասիրական սկզբնականութեամբ, բարձր բարոյականով և բրիտանիական վեհ ոգիով, արժանիքներ, զորս իր վրայ այդ աստիճան միացնող երկրորդ անձնատրոթիւն մը չիկայ ապրող սերունդին մէջ։

Եւրոպական վեհագեաներէ, իշխանապետներէ, երեսփոխանական ժողովներէ, ընկերութիւններէ, ժողովրդային շրջանակներէ և ներշնչանաւոր անձներէ հանգուցեալին ընտանիքին զրկուած ցաւակցական հեռագիրները անթիւ են։

Թաւն որ խորին հիւսցումէ մը ներշնչուած սիւնակներ կը նուիրէ Հոգեվարդին յիշատակին, այս համաշխարհային համակրութեան և յարգանքին ու կլատաթիւնի մեծութեան գաղտնիքը կը դանէ անոր կրօնական մարտնչութիւն մէջ, որ զինք մարդկային գծում փորձութիւններէ միշտ վր պահած է, բարոյական բարձրութեան մը, անկեղծութեան և ուղղամտութեան աստիճանի մը վրայ, զորս հոգեւորական է գտնել մարդկային կեանքին մէջ։

ԻՐԱՒԱՂ

Կ. Պոլսոյ Ուսում. Խորհուրդը պատրաստած է մայրաքաղաքին թաղային դպրոցներուն 1898 տարւոյ վիճակագրացը, որոնց թիւը 38 է։ Հան կը դասախօսեն 175 ուսուցիչ, 33 վարժուհի և 36 մանկապարտէզի վարժուհի։ 2213 աշակերտի, 1166 աշակերտուհի և 110 մանկապարտէզի ուղաներու։ Դպրոցներուն ամսական ծախքն է 63953 զրշ։

Պատկերային կեդրոն. վարժարանը ունի 39 աշակերտ, 10 ուսուցիչներով։ Բերայի արուեստանոցը՝ 45 աշակերտուհի, 6 ուսուցիչով կամ վարժուհիով։ Խոսքի գիտ. ֆակուլտետն Որբանոցը՝ 35 աշակերտուհի, 3 մայրապետով և 2 ուսուցիչով։

Պետական վարժարանները կը յաճախեն 318 հայ աշակերտներ, զանազան ոչ—թաղային հայ վարժարանները 570 աշակերտ և աշակերտուհի, իսկ օտար վարժարանները՝ 220 աշակերտ և աշակերտուհի։

Ուրեմն թաղային և ոչ—թաղային հայ վարժարանները, պետական դպրոցները և օտար կրթական հաստատութիւնները յաճախող բոլոր հայ աշակերտները և աշակերտուհիները թիւն է 5710, թիւ մը որ բնաւ գոհացուցիչ չէ։ Եթէ Պոլսոյ հայ բնակչութեան թիւին հետ բազմապատկուի։

Կան 8 թաղային վարժարաններ ալ որոնք սակաւին փակ կը մնան դրամական ապահովի պատճառով։

—Պատրիարքարանի մէկ բազմութիւն իբր պատասխան՝ դատական նախարարութեան և կամ պաշտօնագիր մը կը ծանուցանէ թէ՝ 1. Արտասահմանէն Կ. Պոլիս վերադարձող իւրաքանչիւր Հայու համար երբ պատրիարքարանի կողմէ ապահովութիւն տրուի, և իր բնակիչը թաղին մուկութեան և թաղին երեսելիններէն 2 հոգի և րաշխաւոր ըլլան, պիտի արձակուի։ 2. Ընտանիքով վարձող գաղթականներուն նկատմամբ, երբ սոյն ընտանիքին պետին համար պատրիարքարանի կողմէ ապահովութիւն տրուի, և իր բնակիչը թաղին մուկութեան և թաղին երեսելիններէն 2 հոգի և րաշխաւոր ըլլան, իր ընտանիքին անդամներն ալ իրեն հետ մէկտեղ պիտի արձակուին՝ առանց ուրիշ գործողութեան։ 3. Գաղով վերադարձող այն գաւառացի գաղթականներուն որք իրենց գաւառին մէջ առեւտրական գործ կամ կարուած ունին, անոնք Պոլիս պիտի չպահուին, այլ ապահովութեան ու րաշխաւորութեան ինչ գործողութիւն որ հոս պիտի կատարուէր Պատրիարքարանի միջոցաւ, Աւաշնաւորանի միջոցաւ պիտի կատարուի իրենց գաւառին մէջ, ուր պիտի զրկուին անմիջապէս։

—Թուրքիոյ վարժարանաց ընդհանուր տնօրէնութեան կողմէն Պատրիարքարանի և կամ պաշտօնագիր մը կը կիմացնէ թէ՝ կ'սյսերական Քաղաքական վարժարանին մէջ ընդունուին սորվողները պարտին որոշեալ ժամանակ մը տէրութեան ծառայել իրենց համար յատկացուած տեղին, և եթէ չուզեն ծա.

աւել, պարտին 150 սակի վճարում մ'ընել ի փոխարէն իրենց ուսման։

—Սիւրիոյ մէջ կը գրեն մեզ թէ տեղւոյն պաղթական ուղղայիններու մէկ մասը ինքզինք այն աստիճան տուած է խաղաղութեան, որ այդ պարագային ինքնին մէջ, կը ստիպուի իր ճիւղայինները ծախել, անոնց փոխարէնքը խաղի ս'պանին վրայ նետուել համար։ Կ'ընել չէ ցաւ և միանգամայն զայրոյթ չ'զգալ ամէն անգամ, երբ այսօրինակ լորիկ կու գան տաքիէն անգիւն, գաղթականներու մասին։ Մեր Մարտիկոյ թըղթականը երկու շաբաթ առաջ կը գանգատէր միեւնոյն ցաւով և րեւոյթէն, խաղաղութեանն որով վարակուած են նոյն քաղաքին գաղթականք։

Ուրիշ տեղերէ ալ շատ անգամ պատ տեղեկութիւններ կ'ան ու կու գան գաղթականներու վարք ու բարքին նկատմամբ։ Բարիքէն, Երգիպատէն, Կովկասէն եկած ըստոյգ յարեւ կիմացնեն թէ գաղթականները գործէ կը փախչին, աշխատութեան կը խորշին և կուզեն նա ստալ ու մուրալով ապրել։

Երբ չորաշար աշխատութեան վարժուած հայ գիւղացին և ժիրքաղք սցին ասանկ յանկարծական անկման մը մէջ կը տանենք, կը ստիպուինք ընդունիլ թէ այս փոփոխութիւնը հոգեբանական երեւոյթ մը ըլլալու է, մեր ազգ. վերջին ազնւորուն ծնունդ։

Սակայն այս ազգեւ մը չէ մեզի՝ այսպէսեւ տխուր երեւոյթները և մասնաւորապէս Սիւրիոյ խաղաղութեան հասկնալու թէ հայ անուան անարժան ընթացքի մը մէջ կը գտնուին, որ միանգամայն իրենց անձնական շահուն տեսակէտով կործանարար է, ու կը տանի ուղղակի ոչ միայն նիւթական թշուառութեան, այլ և բարոյական վարկաբեկութեան և սնանկութեան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աւտորիական պատուիրակութեան յանձնաժողովը քուէորկեց 30 միլիոնի յաւելածական վարկ մը զոր պատերազմական նախաբարութիւնը կը պահանջէր։

—Ֆրանսական արշաւախուժումը գրաւեր է Սիքասո, Նիկիթի վրայ։

—Սերպիոյ տրմատական կուսակցութեան պետ, Բաչիչ, որուն անձնական թշնամին է Միլան թագաւորը, անպարտ արձակուել է գաւառներէն, որոյ տուելու ամսատանուած էր թէ երկրին վեհագահային դէմ յանցաւոր գտնուած է։

—Թիւն—Չիէն Տէյլի քիւիլաքի կիմացնեն թէ Շարօն պատրաստ է միանալու Անգլիոյ հետ որուն կրնայ աջակցել 300,000 զինուորով և իր նաւատորմով։ Եօքօհամայն լրագիրները կը կարծեն թէ ժամանակը եկած է չինեանգլիական զաշխուկութիւն մը կ'ընելու։

ՄԻԻԹԵՆԵՎ ՎԵԻ

Ուսանողները և ուսուցիչները միասին պետք է պայքարեն իրենց դասարաններում և դասարաններից դուրս գտնվող տարածքներում անկառնելի և անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները ստեղծելու համար։

Պաշտպանական ծառայության ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Համարժեք չունենալով կրթական հաստիքներին, պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Ինքնուրույն կրթական ծառայության ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Լավագույն դասավանդման համար պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Մասնավորապես խնդրվում է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Թիվ 1-ը կազմակերպվում է ըստ հասցեների, իսկ Թիվ 2-ը՝ ըստ աշխատանքային տեղերի։

Ինքնուրույն կրթական ծառայության ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Թիվ 3-ը և Թիվ 4-ը կազմակերպվում են ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Երկրորդ փուլի ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Սկզբնական փուլի ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Լեզու և գրությունը պետք է սովորեցվեն ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

ՏԱՌԻԼԻՅԵ

Բերնի վե քաղաքում հաստատվել է ինքնակառավարման մարմին։

Ինքնակառավարման մարմինը (Մարմին) կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Թիվ 5-ը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Վերջին փուլի ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Ֆինանսական կառավարման մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Բերնի վե քաղաքում հաստատվել է ինքնակառավարման մարմին։

Օրենսդրական օրենքներով սահմանված պայմաններում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Միջին դպրոցում սովորողները պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Մայիս 3-ին Ստանդարտի միջին դպրոցում կատարվել է դասընթաց։

ՄՈՒՀԱՐԵՊԵ

Սպանիան և Եգիպտոսը միասին կազմակերպվում են ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Եգիպտոսը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Թեյեկաբլուրն վերաբերվում է համայնական կառավարման մարմնին։

Սպանիան և Եգիպտոսը միասին կազմակերպվում են ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Տեղեկությունները համարվում են ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

ՉԱՄԻՐԻ ԲԻԱՅԱՍԸ

Պաշտպանական ծառայության ժամանակահատվածում պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Ֆինանսական կառավարման մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Իրավունք կը ծախսվի իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Իրավունք կը ծախսվի իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

ԻՍՆԵՐ ԲԵՍՄԻ

Վարձառյալները պետք է պահպանվեն և զարգանան իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։

Վարձառյալները կազմակերպվում են ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Տեղեկությունները համարվում են ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Ֆինանսական կառավարման մարմինը կազմակերպվում է ըստ հասցեների և աշխատանքային տեղերի։

Իրավունք կը ծախսվի իրենց անհատական կրթության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները։